

Знаходкі і далягляд

Тэма Янкі Купалы праходзіць як магістральная праз усе традыцыйныя раздзелы часопіса. Сярод аўтараў публікацый ёсць і вядомыя купалазнаўцы, і тыя, хто звярнуўся да тэмы генія айчынай літаратуры ўпершыню, спарадычна, што ні ў якой меры не робіць іх даследаванні менш цікавымі ці змястоўнымі.

Так, надзвычай арыгінальная ідэя належаць Сяргею Шапану, тэмай росшукаў якога стала хатняя бібліятэка песняра — артыкул «Беларуская Атлантада, або Спроба віртуальнай рэканструкцыі кніжніцы Янкі Купалы напярэдадні лета 1941 года» расцягнуўся на два нумары часопіса. Асноўная праблема, датычная спроб аднавіць напавенне бібліятэкі паэта, палягае ў тым, што яна згарэла падчас вайны. Тым не менш даследчык упершыню ў гісторыі купалазнаўства назваў лічбу асобнікаў, якія ўтрымлівала кніжніца Песняра, — гэта дваццаць тысяч адзінак. Прычым семсот з іх удалося ідэнтыфікаваць, звярнуўшыся да сведчанняў, у тым ліку пісьмовых, тых людзей, якія былі знаёмы з паэтам, абменьваліся з ім кнігамі, вялі перапіску. Аўтар, які, дарэчы, не будучы купалазнаўцам, але з'яўляючыся вядучым рубрыкі на старонках выдання, паўстае як апантан даследчык пісьменніцкіх хатніх бібліятэк.

Цікавы і арыгінальны артыкул Настассі Трафімчык, супрацоўніцы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. У даследаванні пад назвай «Ён — Купала...» аўтарка звярнулася да вобраза народнага паэта, выяўленага на жывальнічных палотнах з фондасховішча ўстановаў. У музеі біяграфія і тыя асобы, якія істотна паўплывалі на лёсавызначэнне і светапогляд творцы, прадстаўлены досыць шырока партрэтамі і сюжэтнымі карцінамі — гэта і паслужыла нагодай для публікацыі. Так, на палотнах можна пабачыць Янку Купалу побач з папличнікамі, сярод якіх Цётка, Браніслаў Тарашкевіч, Якуб Колас, Паўліна Мядзёлка, Кузьма Чорны. Фотавывы пад вокладкай часопіса пераважна з фондаў Купалаўскага музея.

Артыкул Веранікі Ермалінскай, доктара мастацтвазнаўства, «Мне сняцца сны аб Беларусі»: Янка Купала і беларускі тэатр» з'яўляецца спробай акрэсліць ролю нацыянальнага генія ў гісторыі нашага тэатра.

Вядучы бібліёграф Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Людміла Сільнова распавядае пра рэдкае выданне паэта ў фондах галоўнай кніжніцы краіны. Кандыдат мастацтвазнаўства Лідзія Шкор у артыкуле «Хлопчык і лётчык» Янкі Купалы як пошук «чалавека будучыні» даследуе «адарваныя ад зямлі» вобразы, створаныя Янкам Купалам, праводзячы вобразна-сімвалічны паралелі з Маленькім принцам Антуана дэ Сент-Экзюперы і балетам Яўгена Глебава, пастаўленым спачатку ў Дзяржаўным акадэмічным Вялікім тэатры Расіі (1983), а потым — на сцэне Вялікага тэатра Беларусі (2015).

Прапанаваныя ў рубрыцы «Калі закончыўся ўрок» да ўвагі настаўнікаў агульнаадукацыйных школ інтэрактыўныя заняткі па творчасці беларускага класіка (матэрыялы Вольгі Івановай і Юліі Лапавухавай «Явар і каліна: паэт і яго муза: Літаратурна-музычная кампазіцыя (IX—XI класы)» і Марыны Петрашкевіч «Заіграем у “Жалейку”: Гульня па паэтычным зборніку “Жалейка” Янкі Купалы») могуць паспяхова праводзіцца не толькі ў навучальных установах, але і ў бібліятэках і музеях краіны: гульнёва-захапляльная форма падачы неабходнай для засваення інфармацыі — найлепшы сродак прывіць дзецям любоў да мовы і літаратуры, а таксама творчасці айчынных класікаў.

Арыгінальным і адным з найцікавейшых артыкулаў у нумары з'яўляецца даследаванне Міколы Труса «Зборнік Янкі Купалы “Жалейка” (1908): архіўна-медыйны і літаратурна-крытычны дыскурсы», змешчанае ў рубрыцы «Літаратура і час». Вучоны прапанаваў на аснове першакрыніц, архіўных матэрыялаў новы погляд на дэбютную кнігу класіка беларускай літаратуры. У праекцыі на кнігавыдавецкую практыку і медыйныя традыцыі пачатку XX ст. М. Трус зрабіў спробу актуалізаваць праблемае поле літаратурна-разначых даследаванняў, выкарыстаўшы магчымасці гістарычнай рэканструкцыі. Варта заўважыць, што М. Трус — аўтар публікацый на гэтыя тэмы і ў «ЛіМе». Наколькі яму ўдалося актуалізаваць асобны напрамак даследавання, звязаны з гісторыяй выдання, выдавецка-паліграфічнага выканання, рэцэнцыйнай «Жалейкі» Янкі Купалы, вырашаць чытачу. Але несумненна, што па выніках працы ў архівах даследчык здолеў выявіць шэраг эпізодаў, не асветленых ранейшымі літаратуразнаўцамі або абмінутымі іх

увагай: былі знойдзены не толькі некаторыя факты, датычныя выдання, але і тэксты, пазначаны праблемныя палі. Мікола Трус звяртае ўвагу, што ні адзін беларускі архіў сёння не мае першакрыніц усіх рэцэнзій на «Жалейку», гэта ж тычыцца і першага зборніка Якуба Коласа — такім чынам даследчык абазначае напрамак будучых росшукаў у літаратурназнаўстве і гісторыі літаратуры.

Да адной з найменш даследаваных тэм у айчынным літаратуразнаўстве звяртаецца вядучы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Павел Каралёў у артыкуле «Гумар Янкі Купалы». Зазвычай такія тэмы, як жарты і гумарэскі, лічацца другаснымі і несур'ёзнымі ў творчасці «сур'ёзных» геніяў, аднак нашага класіка

и остроты его были полны юмора, очень смешные, но никогда никому не обидные». Письменник Міхась Машара прыгадваў: «Многія ведаюць, што Купала валодаў пачуццём гумару, любіў тонкую іронію, умеў дасціпна жартаваць». Цяжка меркаваць, ці стаў бы Купала такім, якім мы яго любім, без гэтай выдатнай уласцівасці характару — схільнасці бачыць і адчуваць ноткі іроніі ў паўсядзённым жыцці... Такім чынам, тэма гумару — адна з найцікавейшых, якая яшчэ чакае і даследчыкаў.

Сталі аўтарамі даследавання і іншыя супрацоўнікі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы. Загадчык аддзела навукова-экспазіцыйнай і выставачнай работы ўстанова Марыя Барткоўка ў артыкуле «Над ціхай Вязынкай-ракой...» да

Фота Кастуся Дробава.

немагчыма ўявіць без яго ўмення тонка, далікатна, незласліва пажартаваць, без яго непераўздзенай іскрамётнай іроніі. П. Каралёў прасачыў гумар Купалы ў розных яго творах: гэта п'еса «Паўлінка», сцэнічны жарт «Прымакі», «Тутэйшыя» (трагічна-смяшлівых сцэнах у 4-х дзеях, як пазначыў сам аўтар), вершах «Паэзія», «На ўсе рукі» і інш. Сучаснікі творцы адзначалі яго выдатнае пачуццё гумару: ён мог засмяцэнна «громко, задорно» (згадаў пісьменнік Канстанцін Цітоў). «Заўсёды жартаўлівы», казаў пра яго паэт Мікола Хведаровіч. Драматург Рыгор Кобец згадаў сумесную рыбалку з Купалам: «Смех яго был каким-то разительным-весёлым, детским. Шутки

50-годдзя Купалаўскага мемарыяльнага запаведніка «Вязынка» распавядае пра цікавыя малавядомыя факты з гісторыі стварэння філіяла.

Галоўны захавальнік фондаў музея Надзея Саевіч у даследаванні «Фоталетапіс жыцця» звяртае ўвагу, як камплектаваліся калекцыі фатаграфій Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы.

Не пакінуць аб'якавымі аматараў айчыннай літаратуры артыкулы Ганны Запартыкі, Алеся Бельскага, Віктара Жыбуля, Мікіты Картамышы, Веранікі Курцовай і іншых даследчыкаў, чые матэрыялы можна знайсці пад вокладкай юбілейнага нумара часопіса.

Таша ШПАКОЎСКАЯ